

ניתן לצפות בשיעורים נוספים באתר של
מכון מאיר בכתובת: www.meirtv.co.il

רמאות – מי כאן הצייד ?

עיון בפרשת השבוע על פי ה"הכתב והקבלה"

1. בראשית כ"ה, כ"ז-כ"ח ורש"י

(כז) וַיְגַדְלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שְׂדֵה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהֻלִּים: (כ"ח) וַיֵּאָהֵב יַצְחָק אֶת עֲשׂוֹ כִּי צִיד בְּפִי וַרְבֵּקָה אֲהַבָּת אֶת יַעֲקֹב: יודע ליד – ללוד ולרמות את אביו צפיו ושואלו אצל היאך מעשקין את המלח ואת התזן כסצור אציו שהוא מלקק במלות: איש שדה – כמשמעו אדם בטל ולוה בקשתו חיות ועופות: תם – אינו צקי בכל אלה אלא כלצו כן פיו מי שאינו חרקי לרמות קרוי תם: יצח אהלים – אהלו של סס ואהלו של עצב:

2. בראשית כ"ז, ד'; ז'; ל"ג; כ"ח, א'; ד'

(ד) וַיַּעֲשֶׂה לִי מִטְעָמִים פֶּאֶשֶׁר אֲהַבְתִּי וְהִבִּיאָה לִי וְאָכְלָה בְּעֵבֹר הַבְּרֶכֶת וְנִפְשִׁי בְּטָרִם אָמוּת: ... (ז) הִבִּיאָה לִי צִיד וַעֲשֶׂה לִי מִטְעָמִים וְאָכְלָה וְאֶבְרַכְכָּה לְפָנַי יְהוָה לְפָנַי מוֹתִי: ... (ל"ג) וַיִּזְרַד יַצְחָק וַזְרָדָה זָרְדָה עַד מָאד וַיֹּאמֶר מִי אֶפֹּא הוּא הַצִּיד צִיד וַיָּבֵא לִי וְאֶכְל מִכָּל בְּטָרִם תְּבוּא וְאֶבְרַכְכָּה וְגַם בְּרוּךְ יְהוָה: ... (א) וַיִּקְרָא יַצְחָק אֶל יַעֲקֹב וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ וַיִּצְוֵהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא תִקְוֶה אֵשֶׁה מִבְּנוֹת כְּעֵזְבִי: ... (ד) וַיִּתֵּן לָךְ אֶת בְּרַכַּת אֲבֹתֶיךָ לָךְ וְלִזְרָעָךָ אֲתָךְ לְרִשְׁתָּךְ אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר נָתַן אֲלֵהֶם לְאֲבֹתֶיךָ:

3. הכתב והקבלה בראשית כ"ה, כ"ח

כי ציד בפיו. ... כי הוראת צידו מענין צד, אשר יורה על הצידה והנטייה מכנגד פנים (רש"י ע"פ ואשר לא צדה), והושאל לכל פעולות הנעשות בתחבולה, כי כל הרוצה להשלים איזה דבר בחשאי שלא יתודע לזולתו, הוא בא עליו מן הצד כמלאכת הציידים אשר בתחבולות מרמה יארבו על החיות, לכן נקרא פועל הצידה ציד, וכלי המלחמה מצודה, ... ולדבריהם אלה תתיישב דעתנו ממה שיקשה להמפרשים סבת אהבת יצחק לעשו, ויאמרו שהיתה אהבת התועלת שהיה אוכל מצידו, ואין זה נכון, אבל סבת נטייתו אליו היתה מחלקת אמרי פי עשו, וזהו שגילתה התורה ויאהב יצחק כי ציד, שהאהבה היתה מסבת מרמה.

4. הכתב והקבלה בראשית כ"ז, ז'

ואברככה לפני ה'. ברשותו שיסכים על ידי (רש"י) כי יש בלשון פנים ענין דעת חפץ ורצון ... כי הברכה היוצאה מפי קדושי עליון איננה כפי העולה על דעתו רק כפי מה שמושפע אליו משמים, כי יתדבק במחשבתו לענינים רוחנים אלקיים ונפשו מופשטת מחומריותו ומתקשרת בעליונים וכאילו עומדת שם לפני ה', להמשיך מטוב ה' אל המוכן לקבל הברכות – ובוה תוסר התלונה מעל הצדקת הזאת איך הרשה לעצמה לרמות את יצחק ולעשות הפך רצונו, אמנם בבואינו אל עיקר הכוונה מעשיה נכונים מאד, כי אחרי ששמעה דברי יצחק לברך ברכת הנפש שהמכוון בו לפני ה' כלומר לפי רצון ה', הנה היא ידעה בבירור גמור שברכתו לעשו איננה לפי רצון ה', כמו שנאמר לה מפי הנבואה ורב יעבוד צעיר, שהגדול יהיה נכנע תחת הצעיר, והיא גם היא ידעה בגדול זה שמעשיו מקולקלים ואיננו ראוי לברכה, איך תניח את יצחק לעבור פי ה' לברך את הגדול ולעשותו ראש על אחיו וברכתו זאת תהיה ברכה מוטעת לפי שלא ידע מאמר הנבואי ורב יעבוד צעיר, וגם לא ידע שמעשיו מקולקלים ואינו ראוי לברכה, ואם תניח אותו לברך את הגדול, תהיה מכשילה זאת תחת ידי ותאשים נפשה בוה, ולא רצתה להודיע אמתת הדבר ליצחק, לבלי צער אותו לדעת כי יש לו בן המקולקל במעשים. לכן צדקה מאד לעשות בתחבולת מרמה שלא יאונה לצדיק זה מכשול לעשות בטעות הפך רצון ה', ובחכמה נפלאה השתדלה שיברך יצחק כפי רצונו לברך ברכת הנפש שהוא כפי רצון ה'. וזה היתה כוונת יצחק באמת. והדבר דומה למי שרואה איש עור יוצא לזרוע שדהו והולך ובא אל חלקה אחת משדותיו אשר גפרית ומלח שריפה כל ארצה, והאיש הרואה אותו אינו רוצה לומר בפירוש טעות הוא בידך כי בוה היה מצערו להתאונן על חסרון ראיותו, לכן בתחבולת מרמה יעשה עד שלא ירגיש כי איש אחר ימנעהו מלהפיץ זרעונו על החלק אשר לא תזרע ולא תצמיח, כי יטה את ידו לשלוח אותם על חלק שדיהו הראוי לזריעה. הנה כל משכיל ישבח את האיש הלזה אשר בתחבולת מרמה עשה את עצמו בעינים לעור להסיר ידו ממקום המקולקל ולהטותה אל מקום הראוי לזריעה:

5. הכתב והקבלה בראשית כ"ז, ט"ז

הלבישה על ידיו. כבר אמר החכם עת לכל חפץ, כי לכל הדברים בין החיוב בין הסותר יש זמן קבוע, שאם בא בזמנו הוא משובח, ושלא בזמנו הוא מגונה, הלא תראה, כי מהדברים המגונים בתכלית הגנות הוא, שיהרוג אדם את אביו בידיים ובדעה מיושבת, כי היא פעולה המתנגדת לטבע למוסר ולדת. ומי"מ יש זמן שמצוה על אדם וחובה עליו להתאכזר על אבותיו להאבידם מן הארץ, והוא כשיסיתוהו לעבוד אלילים, ואז יהיה פעל משובח בתכלית השבת, ככתוב לא תחמול ולא תכסה עליו ירך תהיה בו בראשונה להמיתו, שמצוה ביד הניסת להרגו אפי' הוא בנו, וכמה שיבח אבי הנביאים את בני לוי בדבר זה באמרו עליהם האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו. וככה הוא בכל הפעולות, דבשעה זו הוא מגונה מאד, ובשעה אחרת יש בה צד שבה, וכאמרם פעמים שאתה מתעלם בהשבת אבדה, ואמרו גדולה עברה לשמה ממצוה שלא לשמה. וככה הוא בענין זה דרבקה ויעקב, ענין הרמיה היא מגונה מאד לכל אדם אף כי לאשה עם בעלה ולכן עם אביו, אבל לפי העת והזמן פעולתם משובח, כי יצחק להיותו מוטעה מחלקת לשון עשו, והיה מחוסר ידיעה מכל תועבותיו, לכן היה חשוב בעיניו להשפיע עליו ברכתו, ומה היה להם לרבקה וליעקב לעשות, ביודעם כל תועבותיו. ומארת ה' ראוי לחול על בית רשע כזה, והברכה אליו היא לרעתו. כי בתוספות טובות זמניות אליו יוסיף רשע על רשתו ככתוב עושר אל תתן לי פן אשבע וכחשתי לאל. ואם היו שותקים, היו מחייבים עצמם לעבור על לפני עור לא תתן מכשול, כי יצחק מצד טעותו הוא כעור בדרך, והמניחו ליפול ברשת פעולה לא טובה, הוא הוא הפורש רשת לרגליו להלכד במעשה רע, ואם היו הולכים ומודיעים ליצחק את תועבותיו היו נלכדים ברשת חטא חמור בעון לשון הרע שהוא כע"א כג"ע וכשפ"ד. מצורף לזה, כמה מן הצער והיגון היו מביאים בוה אל יצחק בהודעו שיש לו בן שהתנכר לאביו שבשמים, בן שמסבת מעשיו המתועבים היה מקצר ימי חייו אביו אברהם חמש שנים, הנה להנצל מכל הדרכים הרעים האלה, לא היה דרך אחרת לפנייהם כ"א לעשות פעולה, המדומה כשקר וכרמיה למי שלא ידע טוב הענין, והוא אמת לאמתו למי שנודע תוכן הדבר ובירורו, והיא פעולה שהמרומה עצמו יודה וישבח את המרמה אותו על שהצילו מלהיות מצדיק את הרשע ומרשיע את

הצדיק, וכמו שעשה יצחק באמת אחרי כן בשלחו את יעקב לחרון ברכו בנפש הפצה בברכת אברהם.

6. שמונה קבצים ג', רל"ח

כל הצדקות וכל הרשעות, כל האמתיות וכל השקריות, כל הטובות וכל הרעות, מצטרפות הכל לאגודה אחת, גדולה ונפלאה, שהטוב העליון של היצירה זורח על גבי כולם. אשרי אדם מעמיק בעומק הקפת הכללות, הוא ימצא נועם בכל מר, טוהר בכל טומאה, אמת בכל שקר, צדק בכל רשע, ויכוף את כל רע וכל רשע, כל שקר וכל כיעור, להיות מתהפך לאופי האמת והצדק, האור והטוב. על הפרטים של כללים גדולים הללו כל תורת המוסר העליונה מיוסדת היא. והצורך שי התגלות האלהות בדרכי החיים הוא בא בעיקרו מפני הסתר המפליא שהטובה המסולאה גנוזה בתוכו, אשר רק ברצון ד' וומתגלה תוכל דרך אורה זו להגלות, ולהסתמן בכל מפעל בחיים, נר לרגלי דברך ואור לנתיבתי.

7. מאמרי הראי"ה עמ' 429; אגודת רבה בר בר חנה ה'

הנה עיקר מדת התורה היא חסד. כמש"כ בנוסח התפילה 'כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד' אמנם שלמות התורה ושורש האמונה שיהיו כל המדות כלולות בה בסוד האחדות, וגם מדת האכזריות כשמשתמשים ממנה לקדושה היא דבר המשלים את התורה, והנה שורש החסד תחילה פועל לאהוב את עצמו. שזהו ג"כ חסד, כדחז"ל על שמירת הגוף: בואו נגמול חסד להדא עלובתא וכדכתיב 'גומל נפשו איש חסד. (משלי יא יז, ויקר"ר לד ג), אבל כשעל פי התורה מזדמן שצריך למסור נפשו למדות אכזריות כדי לקדש שם שמים. [אך] אצל איש בעל מדות טובות הוא דבר קל למסור נפשו ועצמו במקום הצריך, אבל להיות אכזרי על אחרים הוא דבר יותר כבד ומנגד למדות הטובות. אך כשמזדמן שהשעה צריכה לכך נאמר ע"ז 'ארור מונע חרבו מדם' (ירמיה מח ו), ושאל נכשל בחמלתו על עמלק, אך כ"ז אינו כ"כ כבד כשהאכזריות היא על גוים, כמו שלפעמים צריך להתאכזר ג"כ על פושעי בני ישראל, שהם נחשבים בנים ממש לכל יראי ד' וע"ז נאמר 'ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע' (דברים לג ט), וזאת היא האדירה שבמדת האכזריות, ועכ"ז לא נמנעת מחק השלמים, ואינו מתרחק עי"ז מהשלמות, אדרבא בזה הוא מעטר שלמותו ועולה ומתחזק בעץ החיים. ומזה אנו יכולים להכיר כח הגבורות הקדושות הנכללות בתוה"ק, שאורייתא בגבורה איתיהיבת. ובאמת. הרואה מרחוק אדם מתנהג במדת אכזריות אינו יכול לצייר שעוצם עיקר כוונתו לקדושה ולחסד אמיתי, רק מי שמגיע למעלה זו הוא כא למקום איש כזה ורואה איך כל מחשבתו

היא רק לחסד, הוא מאמין שהוא אחוז בעץ החיים שהוא מקור החסד והרחמים ע"י מדת אכזריותו.

8. עין אי"ה שבת ב', י"ב, ל"א

שי"ן שקר, תי"ז אמת. זהו כלל גדול, שכל שקר שאין בו איזה ניצוץ אמת בתחלתו אינו יכול להרים ראש בחוצפתו כלל. ועל כן כל ההתחלות שהשקר משתמש בהן והן מצד עצמן אמת, הלא הן מכלל הידיעות הכלולות באותיות הקודש. אבל האמת, הלא מסוף דבריו ניכר שראש דבריו אמת, ורושם האמת מובלט הוא על ידי אחריותו הטובה. ועל כן, השי"ן מורה על השקר, בהיותו עומד בראשיתו, שהוא האמת שבשקר. והתי"ו, המורה על האמת, בא הוא בסוף האמת. שי"ן שקר, תי"ז אמת.

9. אורות עמ' פ"ז-פ"ח; אורות התחיה נ"ב

ישנם דברים טובים וקדושים, שהסבות המחזיקות אותם בעולם הן כעורות, כמו הולשה, שקר, רשעות, שלפעמים הן תומכות את יסוד הטוב של בושה, צניעות, אמונה, וכיוצא בהם. אמנם כמו שטובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים ככה היא הטובה, שמקבל הטוב והקדוש מהרע והטמא, מהוללת היא רעות רבות, ואין אור גאולה יוצא אל הפועל כ"א ע"י מה שיהרסו כל היסודות הרעים, אפילו אותם שהם מחזיקים את הטוב והקודש. ואע"פ שעי"ז סוכל הטוב הקודש והאמונה, והם יורדים ונראים כמתדלדלים, דלדול זה וירידה זו עליה והתעודדות הם באמת, שאחר הרקבון של היסודות הרעים הללו, יחל מיד לצמח אור הזוהר והקודש על יסודות בריאים של דעה, חכמה, גבורה, תפארת נצה והוד, ובה תוסד מלכות עולמים לאור ד' וטובו באחרית הימים בחסדי דוד הנאמנים, שהם ברית עולם אשר לא יכזבו עדי עד. 'ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו, ויהי להם למושיע, בכל צרתם לו צר, ומלאך פניו הושיעם, באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינמלם וינשאם כל ימי עולם."

10. מדבר שור; הדרוש התשעה ועשרים

אמנם הצד המושכל שחשב יצחק בראותו מעשה עשו, באיזה אופן חשב שישמשו דרכיו אל הקדושה העליונה שעתידה לצאת ממנו כיון שהוא הבכור, הוא כי ידע שהאומה הנבחרת העתידה לצאת מזרעו הלא תהי' לאור גוים, ולתקן חפץ השי"ת בעולמו. והנה לא ידע איך יהי' דרך תיקון העולם, אם בנחת וטוב ובדברים טובים וניחומים, כמו שיהי' לע"ל ש"לא ישא גוי אל גוי חרב"א, ומ"מ עמים רבים ילוו אל ד', והלכו כל הגוים לדרוש תורת חסד ואמת ממקור ישראל כי יתגלה להם אורם ותפארתם, או שיהי' צריך ג"כ לכלות הרעים ע"י חרב ומלחמה שלא יתקוממו נגד חפץ ד', וכאשר באמת גם כה זה הי' דבר נחוץ, כי הרעים לגמרי ההכרח לכלותם מן הכרם כז' אומות

ועמלק, וכיו"ב אלה שיידע יודע כל תעלומות שתכלית טובה לא תצמח מהם רק רע להטבה הכוללת. והנה יעקב בהיותו יושב אוהלים, ודבק תמיד במדת האמת והחסד, הנה אין בסגולתו לחגור חרב ולהשתמש במדת האכזריות והנצחון במקום הדרוש, א"כ איך תצא ממנו הסגולה הזאת אם תהי' דרושה לזה. ע"כ חשב יצחק כי עוד לא נבררה הסגולה לגמרי, ואם כי יעקב טוב מאד כשהוא לעצמו, ראינו כבר הרבה צדיקים שמהם לא יצאו סגולות כלליות. וכיון שראה שזה הכח של ההתגברות והנצחון חסר ליעקב לגמרי, וגם הבכור שהוא אות על חפץ ד' בסגולה העתידה לצאת ממנו הוא עשו, ע"כ היתה אהבתו דבקה אל עשו מצד שצפה שממנו תצא הסגולה של תקנת העולם כולו, שבודאי יהי' רצון השי"ת שישתמש לזה ג"כ כח ההתגברות והחרב. ע"כ 'ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו"ב, המורה על תכונתו להתגבר על החיות הטורפות ולהכניען, וכח זה יטב מאד להשתמש בו עם בני אדם הדומים להן. אף כי ראה בעין שלא נגמרה הסגולה בעשו, חשב שעוד לא הגיע הזמן לגילוי הסגולה ועדיין צריכה הסתר בתוך הרע.

11. תהילים י"ח, כ"ו-כ"ז

(כו) עם חסיד תתחַסד עם גֵבֶר תִּמְיָם תִּתְמָם: (כז) עם נְבֵר תִּתְבָּרַר וְעַם עֲקָשׁ תִּתְפַּתֵּל:

12. שפת אמת זכור תרמ"ט

כתיב עם חסיד תתחַסד כו'. הצדיקים הם כלים אשר על ידיהם מנהיג הקב"ה העולם בחסד ורחמים. ולהיפוך אצל רשעים אמרו חז"ל הן הן המזיקים. עם חסיד תתחַסד הוא החסד שמתגלגל בעולם על ידי אברהם אבינו ע"ה. גבר תמים הוא יצחק עולה תמימה וע"י מתגלה משפט ה' בעולם. עם נבר הוא האמת שמתגלה בעולם ע"י יעקב אבינו ע"ה. עם עקש תתפתל הוא עשו ועמלק.